

Gooische daklozen

AARD EN OMVANG DAKLOZEN GOOI EN VECHTSTREEK

S. Biesma

R. van der Stoep

R. Nijkamp

B. Bieleman

INTRAVAl
bureau voor onderzoek & advies

COLOFON

© St. INTRAVAL

Postadres:
Postbus 1781
9701 BT Groningen
E-mail *info@intraval.nl*

www.intraval.nl

Kantoor Groningen:
Sint Jansstraat 2C
Telefoon 050 - 313 40 52
Fax 050 - 312 75 26

Kantoor Rotterdam:
Goudsesingel 184
Telefoon 010 - 425 92 12
Fax 010 - 476 83 76

Februari 2008

Niets uit deze uitgave mag worden veeelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of anderszins, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Tekst:	S. Biesma, R. van der Stoep, R. Nijkamp, B. Bieleman
Opmaak:	M. Boendermaker
Druk:	Repro GMW
Opdrachtgever:	Gemeente Hilversum

ISBN: 978 90 8874 024 4

5. SAMENVATTING EN CONCLUSIES

In dit hoofdstuk worden de belangrijkste bevindingen uit het onderzoek naar aard en omvang van de daklozen in Gooi en Vechtstreek weergegeven. Hierbij worden de onderzoeksvragen als leidraad genomen.

De gemeente Hilversum en GGD Gooi & Vechtstreek hebben onderzoeks- en adviesbureau INTRAVAL opdracht gegeven een onderzoek uit te voeren naar de aard en omvang van de daklozenpopulatie in de regio. De resultaten uit het onderzoek leveren een bijdrage aan de uitwerking van het regionaal vastgestelde Beleidsplan maatschappelijke zorg 2008-2011 en aan het Stedelijk Kompas.

Voor het onderzoek is deskresearch verricht en hebben interviews plaatsgevonden met een twaalfstal sleutelinformanten en met 28 daklozen. Verder zijn gegevens uit de registraties van de betrokken instellingen verzameld en bewerkt.

Bij aanvang van het onderzoek is een definitie van de doelgroep opgesteld. Het onderzoek richt zich op feitelijk en residentieel daklozen. Feitelijk daklozen zijn voor hun overnachting vooral aangewezen op straat, op een kortdurend verblijf in laagdrempelige opvangvoorzieningen (minimaal tien nachten per jaar) of hebben tijdelijk een onderkomen bij familie, vrienden of kennissen. Residentieel daklozen hebben een min of meer permanente verblijfplaats in woonvoorzieningen en pensions binnen en buiten de maatschappelijke opvang.

5.1 Aard en omvang doelgroep

In deze paragraaf wordt antwoord gegeven op vragen over de aard en omvang van de populatie daklozen in Gooi en Vechtstreek. De bijbehorende onderzoeksvragen luiden als volgt:

- *Wat is de omvang van de populatie daklozen in Gooi en Vechtstreek?*
- *Wat is de aard van de populatie daklozen in Gooi en Vechtstreek?*

Omvang

Van diverse voorzieningen in Gooi en Vechtstreek, voornamelijk gesitueerd in Hilversum, zijn registratiegegevens ontvangen. Op basis van deze gegevens wordt geconstateerd dat bij de verschillende instellingen in 2006 385 unieke personen ingeschreven hebben gestaan. Dit betreft zowel residentieel als feitelijk daklozen, maar ook personen met problemen op het gebied van huisvesting. Het aantal feitelijk daklozen bedraagt minimaal 78. Op basis van de overlap tussen gegevens van de Sociale Dienst, waar daklozen een zwerversuitkering ontvangen, en van de nachtopvang van De Cocon, is een omvangschatting gemaakt van het totaal aantal daklozen. In 2006 zijn in Gooi en Vechtstreek naar schatting circa 230 feitelijk daklozen aanwezig. Dit komt in grote lijnen overeen met eerdere schattingen uit het veld en is vergeleken met andere gemeenten in Nederland relatief gunstig te noemen. Op basis van de door ons ontvangen registraties van opvangvoorzieningen wordt geconstateerd dat het aantal residentieel daklozen in Gooi en Vechtstreek op jaarbasis minimaal 124 bedraagt.

Aard

Om meer zicht te krijgen op de kenmerken van de populatie daklozen in Gooi en Vechtstreek, is onder andere gekeken naar leeftijd, geslacht en plaats van herkomst.

Leeftijd en geslacht

Er zijn in Gooi en Vechtstreek zowel mannelijke als vrouwelijke daklozen. Het aantal mannelijke daklozen is groter. Dat blijkt zowel uit registraties als uit het veldwerk. Van de feitelijk daklozen is 10 tot 20 procent vrouw; van de residentieel daklozen is dat 20 tot 35 procent. De gemiddelde leeftijd van daklozen in Gooi en Vechtstreek lijkt op basis van registraties en de gehouden interviews tussen 35 en 40 jaar te liggen. Feitelijk daklozen zijn gemiddeld iets ouder dan residentieel daklozen. De jongste (alleenstaande) daklozen zijn rond 15 jaar oud; de oudsten zijn boven de 60 jaar.

Herkomst

Een aanzienlijk deel van de daklozen in Gooi en Vechtstreek is niet oorspronkelijk uit de regio afkomstig. Uit registraties van instellingen kan hierover niet veel duidelijkheid worden verkregen. Op basis van de interviews met leden van de doelgroep kan worden geconstateerd dat minder dan de helft van de daklozen in Gooi en Vechtstreek uit de regio afkomstig is. Een derde van de geïnterviewde daklozen woont minder dan een jaar in de regio. Van de overige daklozen is de herkomst gevarieerd, hoewel voorzichtig kan worden geconstateerd dat het merendeel uit de rest van de provincie Noord-Holland afkomstig is.

Een deel van de geïnterviewde daklozen komt niet alleen in opvangvoorzieningen van Hilversum, maar bezoekt eveneens de opvang in andere steden. Aangezien ze niet een lange aaneengesloten periode in één opvanginstelling mogen verblijven, zwerven ze tussen de opvangvoorzieningen in de verschillende steden. Een aantal daklozen pendelt met name tussen de steden Amersfoort, Utrecht, Amsterdam en Hilversum.

Meervoudige problematiek

Van de daklozen, in het bijzonder de feitelijk daklozen, in Gooi en Vechtstreek heeft een aanzienlijk deel een meervoudige problematiek. Veelvoorkomende problemen zijn verslaving (alcohol en/of softdrugs), psychische klachten en schulden. Het aandeel feitelijk daklozen met meervoudige problematiek dat momenteel contact heeft met hulpverleningsinstellingen is gering, afgaande op de bevindingen in interviews met leden van de doelgroep en op registratiegegevens van instellingen. Niettemin wordt door een deel van de daklozen het krijgen van hulp voor psychische klachten, dagbesteding en huisvesting als tamelijk tot zeer belangrijk gekwalificeerd.

Redenen die worden genoemd voor het niet-gebruikmaken van hulpverlening zijn onder meer: teleurstelling over eerdere hulpcontacten; gebrek aan vertrouwen; en (nog) niet in staat om aan hulptraject te beginnen. Daarnaast zijn er diverse feitelijk daklozen die zeggen aan hulp geen behoefte te hebben. Deze personen geven dan ook aan hulp bij psychische klachten, huisvesting of dagbesteding onbelangrijk te vinden.

Afgaande op de interviews met daklozen kan de groep daklozen met meervoudige problematiek grofweg worden ingedeeld in drie categorieën:

- daklozen die ontstaan voor diverse vormen van hulpverlening en in behandeling zijn bij één of meerdere instellingen;
- daklozen die een hulpbehoefte hebben, maar door de instellingen niet (meer) worden bereikt;
- daklozen die aangeven geen behoefte aan hulp te hebben.

In de eerste categorie vallen met name residentieel daklozen. De tweede categorie betreft vooral feitelijk daklozen die al een 'carrière' in het hulpverleningscircuit achter de rug hebben. Deze personen hebben moeite om zich aan de voorwaarden en regels van instellingen in de hulpverlening te conformeren. De derde categorie bestaat uit feitelijk daklozen die niet de wens hebben hun zwervend bestaan op te geven. Het is niet mogelijk om aan te geven hoe groot elk van de categorieën is. Van de geïnterviewde leden van de doelgroep vallen er in iedere categorie ten minste vijf.

5.2 Bereik voorzieningen

De derde onderzoeksvraag heeft betrekking op het bereik van de instellingen in Gooi en Vechtstreek. Het gaat hierbij om de volgende onderzoeksvraag:

- *Wat is het bereik van de voorzieningen voor daklozen in Gooi en Vechtstreek?*

Door de nachtopvang in Hilversum (De Cocon) zijn in 2006 83 daklozen volledig geregistreerd. Daarnaast komen 82 verschillende namen voor, waarvan geen volledige registratie is opgenomen. Ongeveer 75 personen hebben in 2006 tien nachten of meer in de nachtopvang doorgebracht. Het sociaal pension (De Cocon) heeft in 2006 plaatsgeboden aan 28 cliënten. De 24-uursopvang (De Vluchtheuvel) heeft in 2006 onderdak verleend aan ruim 100 verschillende personen, die gemiddeld tien weken bleven. In de noodopvang van De Vluchtheuvel zijn eveneens ruim 100 personen opgevangen in 2006. De aantallen bewoners van begeleid-wonenprojecten van RIBW en Jellinek-Mentrum zijn niet precies bekend. Naar schatting hebben in 2006 enkele tientallen personen in deze voorzieningen gewoond.

Registraties

Overige instellingen die over registratiegegevens van daklozen beschikken, zijn de sociale dienst van de gemeente Hilversum, de GGD, het maatschappelijk werk (Versa) en de verslavingszorg (Jellinek-Mentrum). Bij de politie kunnen daklozen voorkomen in het Bedrijfsprocessensysteem. De aantallen (herleidbare) daklozen die in de registraties van de gemeente en hulpverleningsinstellingen voorkomen zijn gering. Dat strookt met de indruk die uit de interviews naar voren komt. Daarin blijkt dat veel van de daklozen op dit moment geen contact hebben met zorgverleners. In politieregistraties zijn weinig vermeldingen met betrekking tot daklozen aangetroffen. Door daklozen veroorzaakte overlast is in Gooi en Vechtstreek betrekkelijk gering. Ook wordt weinig melding gemaakt van criminaliteit door daklozen.

Er is nauwelijks overlap tussen registratiebestanden van verschillende instellingen op het gebied van daklozen. Het aantal daklozen dat zowel bij verblijfsvoorzieningen als bij de hulpverlening bekend is, is zeer gering. Vooral personen die bij de nachtopvang geregistreerd staan (feitelijk daklozen), zijn zelden bekend bij de hulpverlening.

Frequente bezoekers

De residentieel daklozen verblijven logischerwijs dagelijks in de opvangvoorzieningen. Hun aantal in Gooi en Vechtstreek bedraagt op een willekeurig moment tussen 45 en 55. Van de feitelijk daklozen komt een klein deel vrijwel dagelijks in de nachtopvang. Uit de registraties blijkt dat 13 personen meer dan 60 nachten hebben doorgebracht in de nachtopvang. Van de geïnterviewde daklozen zijn enkele personen er vaste klant. Er is daarnaast een kleine groep die zelden of nooit van de nachtopvang gebruik maakt, maar wel regelmatig aanwezig is in de dagopvang, in De Cocon of in De Wording.

De opvangvoorzieningen in Hilversum worden door respondenten positief beoordeeld. Een aantal respondenten geeft aan dat ze om deze reden in Gooi en Vechtstreek zijn gebleven. Wel klagen sommige respondenten over het beperkte aantal plaatsen in de nachtopvang, hetgeen bij hen tot onzekerheid en stress leidt.

Voorzieningshulp

Meer dan de helft van de geïnterviewde daklozen krijgt voorzieningshulp met betrekking tot hun financiële situatie, waarbij het voornamelijk om bemiddeling en schulphulpverlening gaat. Eén van de geïnterviewde residentieel daklozen heeft contacten met de hulpverlening in verband met het opbouwen van sociale contacten. Drie vijfde ontvangt hulp bij dagbesteding. Een tiende van de geïnterviewde daklozen heeft de afgelopen maand contact gehad met de hulpverlening in verband met hun drugs- of alcoholgebruik; drie tiende heeft hulp bij psychische problemen. Drie respondenten hebben de afgelopen maand juridische hulp gehad.

Zorgmijders

Een klein deel van de daklozen in Gooi en Vechtstreek maakt zelden of nooit gebruik van de opvangvoorzieningen. Het aandeel van deze groep in de totale populatie daklozen is niet precies vast te stellen. Van de daklozen die niet in de opvangvoorzieningen komen, woont een deel in kraakpanden in Hilversum. Verder leven enkele personen overwegend in de bosgebieden rond Hilversum, Bussum en Laren.

Doordat de daklozen die zich in de bosgebieden ophouden slechts sporadisch gebruik maken van de (dag)opvangvoorzieningen in Hilversum, is het voor hulpverleners moeilijk contact met deze personen te krijgen en te onderhouden. Tijdens het veldwerk is met enkele buitenslapers gesproken. Deze waren niet allen bereid mee te werken aan een interview. In De Wording komen enkele daklozen - met name op de donderdagavond, wanneer er een maaltijd wordt verstrekt - die zelden of nooit in de dagopvang van De Cocon komen, omdat ze geen contact wensen met de hulpverlening.

Daklozen die de regels van de opvangvoorzieningen overtreden, bijvoorbeeld door agressief gedrag te vertonen, kunnen worden geschorst. Een aantal daklozen heeft vanwege een schorsing geen contacten met voorzieningen. Deze personen slapen dan in kraakpanden en in de nachtopvang in een andere regio. Overdag bevinden ze zich veelal op straat.

5.3 Hulpbehoeften doelgroep

De bevindingen ten aanzien van de hulpbehoeften van daklozen in Gooi en Vechtstreek, komen in deze paragraaf aan bod. Het gaat hierbij om de volgende onderzoeksvraag:

- *Wat is de hulpbehoefte van de daklozen in Gooi en Vechtstreek?*

Leefgebieden

Mogelijke hulpbehoeften van daklozen doen zich voor op verschillende leefgebieden: woonsituatie; financiën; sociale contacten; dagbesteding; psychische klachten; middelengebruik; en politie en justitie. Deze worden hieronder besproken.

Woonsituatie

De meeste geïnterviewde daklozen hebben behoefte aan hulp bij de woonsituatie. Een klein aantal respondenten ontvangt bewust geen hulp. Voor de overige respondenten is het krijgen van hulp bij dakloosheid (zeer) belangrijk.

Financiën

Geen van de geïnterviewde daklozen heeft inkomsten uit betaald werk. Een deel van de respondenten geeft aan geen reguliere bron van inkomsten te hebben. Drie kwart van de geïnterviewde daklozen in Gooi en Vechtstreek heeft schuldenproblematiek. Het merendeel van de respondenten vindt hulp bij de financiële situatie of schuldsanering belangrijk. Een gering aantal respondenten geeft aan geen financiële hulpverlening te willen, ondanks grote schulden.

Sociale contacten en dagbesteding

Ongeveer twee vijfde van de geïnterviewde daklozen vindt het belangrijk om hulp te krijgen bij het opbouwen van sociale contacten; drie vijfde is ontevreden over de huidige dagbesteding en vindt hulp daarbij belangrijk. Tegelijk geeft een groot aantal van de respondenten aan dat hulp op deze terreinen geen prioriteit heeft. Diverse respondenten menen dat het verbeteren van sociale contacten en dagbesteding pas zinvol is als andere problemen onder controle zijn.

Middelengebruik

Niet alle daklozen in Gooi en Vechtstreek zijn verslaafd. Daklozen met een harddrugsverslaving zijn zeer beperkt aangetroffen. Een groot deel van de daklozen gebruikt softdrugs en/of (veel) alcohol. Niettemin zijn er ook daklozen die - buiten tabak - in het geheel geen verslavende middelen gebruiken. In de interviews met daklozen wordt alcohol (in grote hoeveelheden) het vaakst genoemd bij recent middelengebruik; cannabis wordt daarna het meest gebruikt. Feitelijk daklozen lijken meer alcohol en softdrugs te gebruiken dan residentieel daklozen. Ruim een derde van de respondenten geeft aan hulp bij problemen op het gebied van drugs- en alcoholgebruik (zeer) belangrijk te vinden. Een groot deel van de verslaafde respondenten geeft aan op dit moment in verband met motivatieproblemen geen contact met verslavingszorg te hebben.

Psychische problemen

Van de geïnterviewde daklozen heeft bijna de helft een verhoogde kans op een diagnose psychiatrische problematiek, te oordelen aan de uitkomsten van afgenomen GHQ-lijsten. De helft van de respondenten geeft aan psychische problemen te hebben. Een deel gebruikt om die reden ook medicatie. De psychische klachten van de geïnterviewde daklozen lopen zeer uiteen. Hulp bij psychische problemen wordt door de helft van de daklozen belangrijk gevonden.

Politie- en justitiecontacten

De helft van de geïnterviewde daklozen is de afgelopen maand in aanraking geweest met politie. Drie kwart van de respondenten heeft in het verleden wel eens contact gehad met politie of justitie. Drie tiende van de respondenten vindt hulp bij juridische problemen belangrijk.

Reguliere opvang

Bij de reguliere opvang is de verdeling mannen en vrouwen redelijk gelijk, namelijk 53% mannen tegenover 48% vrouwen (tabel 9). Een derde (33%) is tussen de 20 en 30 jaar, terwijl eveneens een derde (31%) jonger is dan 30 jaar.

Tabel 9 Overzicht bewoners De Vluchtheuvel reguliere opvang, 2006

	2006	
	N	%
<i>Geslacht</i>		
man	53	52
vrouw	49	48
Totaal	102	100
<i>Leeftijd</i>		
0-9 jaar	15	15
10-19 jaar	17	17
20-29 jaar	34	33
30-39 jaar	18	18
40-49 jaar	13	13
50-59 jaar	4	4
60 jaar of ouder	1	1
Totaal	102	100

Van 30 bewoners is de plaats van herkomst bekend. Zes van deze 30 bewoners (20%) is afkomstig uit Gooi en Vechtstreek. Daarnaast komen bewoners uit plaatsen als Almere, Amsterdam, Baarn, Bunschoten, Utrecht, Veenendaal en Zwolle.

Noodopvang

In de noodopvang (tabel 10), waarin mensen terecht kunnen die acut een plek nodig hebben om in te verblijven, is de verdeling mannen en vrouwen net als bij de reguliere opvang redelijk gelijk (55% mannen tegenover 45% vrouwen). Met name personen van 30 jaar of jonger verbleven in de noodopvang. In totaal 61% van de bezoekers valt in deze leeftijdscategorie.

Tabel 10 Overzicht bewoners De Vluchtheuvel noodopvang, 2006

	2006	
	N	%
<i>Geslacht</i>		
man	58	55
vrouw	48	45
Totaal	106	100
<i>Leeftijd</i>		
0-9 jaar	4	4
10-19 jaar	29	27
20-29 jaar	32	30
30-39 jaar	17	16
40-49 jaar	14	13
50-59 jaar	8	8
60 jaar of ouder	1	1
onbekend	1	1
Totaal	106	100

5.4 Tot slot

Tot slot wordt stilgestaan bij twee ontwikkelingen: de opkomst van regiobinding en de verplaatsing van De Cocon.

Opkomst regiobinding

Met regiobinding wordt geduid op het door gemeenten stellen van voorwaarden aan de herkomst van daklozen alvorens hen in opvangvoorzieningen toe te staan. In Gooi en Vechtstreek worden op dit moment dergelijke criteria niet toegepast. Andere steden, met name de vier grote steden, verkennen de mogelijkheden om daklozen op grond van herkomstcriteria te weigeren.

Eén respondent geeft aan sinds kort in Hilversum te komen, omdat in Amsterdam een zekere regiobinding werd vereist. Uit interviews met de andere respondenten is niet gebleken dat er op dit moment sprake is van een toename van daklozen uit de grote steden. Medewerkers van instellingen zijn wel alert op eventuele gevolgen van toenemende weigeringen door opvanginstellingen in (nabijgelegen) grote steden.

Door de ligging van Hilversum, op geringe afstand van Amsterdam en Utrecht en door de goede bereikbaarheid van de stad per trein, kunnen de Hilversumse voorzieningen voor daklozen een alternatief vormen, indien zij in andere steden niet (meer) terecht kunnen. Wat reeds plaatsvindt, is de komst van dakloze straatkrantverkopers naar Gooi en Vechtstreek. Deze maken gebruik van de opvangvoorzieningen in Amsterdam, maar hebben in de winkelcentra in Gooi en Vechtstreek minder concurrentie van andere verkopers.

Verplaatsing De Cocon

Op korte termijn is een verplaatsing van De Cocon voorzien. Alle opvangvoorzieningen zullen dan op de nieuwe locatie, aanpalend aan De Vluchtheuvel, worden aangeboden. De verplaatsing gaat gepaard met een uitbreiding van het aantal opvangplaatsen.

De uitbreiding van het aantal plaatsen kan de regio aantrekkelijker maken voor 'forenzende' daklozen. De nieuwe locatie is bovendien dicht bij het station van Hilversum gevestigd dan de huidige nachtopvang. Wat de consequenties van de verplaatsing zullen zijn, zal de toekomst moeten leren.